

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

VI науково-практична конференція

Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі

28–29 жовтня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

БІБЛІОТЕКИ І СУСПІЛЬСТВО: РУХ У ЧАСІ ТА ПРОСТОРИ

Матеріали VI науково-практичної конференції,
присвяченої 105-річчю Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету

Харків, 28–29 жовтня 2025 року

Харків
2025

ЗМІСТ

Киричок Ірина <u>РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ – ІСТОРИЧНИЙ ПОСТУП ЧИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЧЕРЕЗ КРИЗИ?</u>	6
Абашнік Володимир <u>ФРІДРІХ КАРЛ ФОРБЕРГ (1770–1848): ФІЛОСОФ ТА БІБЛІОТЕКАР</u>	16
Белодєд Олена, Могильна Оксана <u>ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ</u>	25
Білоус Валентина, Бровчак Людмила <u>ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я У ВДПУ ІМ. М. КОЦЮБІНСЬКОГО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ</u>	32
Боровик Ольга <u>ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА НАУКИ ТА ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ПДМУ)</u>	43
Бугрій Анастасія <u>ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ ВИСТАВОК У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕК</u>	49
Будецька Ольга <u>ПРАЦІ ВИДАТНИХ СУДОВИХ МЕДИКІВ-ЕКСПЕРТІВ ХАРКІВЩИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. Е. Ф. БЕЛЛІНА ТА М. О. ОБОЛОНСЬКОГО В КОЛЕКЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ПАМ'ЯТОК ХДНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА</u>	52
Волкова Анастасія, Харахаш Олександр, Сиволап Оксана <u>ІНКЛЮЗІЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: БІБЛІОТЕЧНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ</u>	65
Holovach Tetiana <u>DIGITAL TOOLS AND CRITICAL THINKING: ENHANCING INFORMATION LITERACY COMPETENCIES</u>	69
Запотічна Роксолана <u>ПАРТНЕРСТВО БІБЛІОТЕК І КАФЕДР МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ У ЗВО</u>	77

Киричок Ірина, Красюкова Оксана, Бабак Тетяна <u>АРТСЕСІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я</u> <u>УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ В</u> <u>ХНМУ</u>	84
Козак Ірина <u>ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ МЕДИЧНОЇ</u> <u>ЛІТЕРАТУРИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОУНБ</u>	91
Куц Ольга <u>ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ: ДОСВІД РОЗРОБКИ БІБЛІОТЕЧНОГО САЙТУ</u> <u>З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ</u>	95
Малішевська Наталія <u>ВОЛОДИМИР ФІЛАТОВ – ВЧЕНИЙ, НОВАТОР, МИТЕЦЬ</u>	97
Медведь Марія, Медвідь Марина <u>БІБЛІОТЕЧНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДІТЯМ ЗІ СТАТУСОМ ВНУТРІШНЬО</u> <u>ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ</u> <u>УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ</u>	104
Миросниченко Михайло, Бібіченко Вікторія, Кузнецова Мілена <u>ДОСВІД СПІВПРАЦІ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ</u> <u>ПАТОФІЗІОЛОГІЇ ІМЕНІ Д. О. АЛЬПЕРНА ХАРКІВСЬКОГО</u> <u>НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ З НАУКОВОЮ</u> <u>БІБЛІОТЕКОЮ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА</u> <u>МАЙБУТНЄ</u>	110
Некрасова Наталія, Киричок Ірина <u>БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК ДЖЕРЕЛО СТІЙКОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ</u>	113
Несін Вікторія <u>ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ</u> <u>ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ</u>	114
Павленко Тетяна <u>УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ</u> <u>ВІДКРИТОЇ НАУКИ</u>	120
Палько Христина, Надрага Марта, Дедишина Лариса <u>ЛИПИ У НАУЦІ Й ОСВІТІ: ІВАН – У КОЛІ НТШ, ЮРІЙ – В ОЦІНКАХ</u> <u>ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТУ</u>	130

Петруновська Світлана <u>ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ШИ- ТЕХНОЛОГІЙ В БІБЛІОТЕЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО</u>	136
Рибальченко Олена <u>БІБЛІОТЕКА ЯК КОРЕНІ ТА КРИЛА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХ СТІЙКОСТІ, АДАПТИВНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДЕРЖАВНОГО БІОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ</u>	144
Сакалюк Олексій, Волкова Анастасія <u>ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ СЕРВІСІВ</u>	150
Скрипченко Лариса, Кравченко Світлана <u>ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: ДОСВІД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХНМУ</u>	154
Сокур Олена, Клименко Оксана <u>ЕТАПИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ПРАКТИКИ</u>	160
Харахаш Олександр, Сакалюк Олексій <u>ЕТИКА Й УПЕРЕДЖЕННЯ В АЛГОРИТМАХ РЕКОМЕНДАЦІЙ: ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОСТУП ДО МЕНШ ПЕРЕДСТАВЛЕНИХ КОЛЕКЦІЙ</u>	165
Янчуков Олександр <u>БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ: БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ТА ВИМОГИ</u>	169
<u>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</u>	173

ІНКЛЮЗІЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: БІБЛІОТЕЧНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Анастасія Волкова
Олександр Харахаш
Оксана Сиволап

Науково-технічна бібліотека
Одеський національний технологічний університет

***Анотація.** Розкрито актуальність задоволення потреб людей із порушенням зору в академічних та громадських бібліотеках. Перераховані сучасні технології та інструменти, зокрема програми на основі штучного інтелекту (DAISY, Seeing AI, Envision AI, Lookout), які використовуються для розширення доступу до інформаційних ресурсів. Підкреслено ключову роль бібліотекарів у забезпеченні ефективного використання цих технологій.*

***Ключові слова:** інклюзія, цифрова інклюзія, бібліотечні послуги, порушення зору, штучний інтелект, доступність, технології, академічні бібліотеки.*

Сучасні реалії та розвиток технологій не тільки змінюють звичні процеси надання бібліотечних послуг але й зобов'язують академічні та громадські бібліотеки задовольняти потреби суспільства та всіх зацікавлених сторін, а також сприяти інтеграції людей з обмеженими можливостями.

Бібліотечні послуги мають бути доступні всім людям, незалежно від віку, статі, раси чи можливостей. Люди з обмеженими можливостями мають ті ж права, що й інші на участь у громадському житті та різноманітних заходах. Послуги для людей з інвалідністю не є новою сферою для бібліотек, але сучасні потреби суспільства вимагають нового підходу та розширення можливостей процесів надання послуг до цієї групи стейкхолдерів та відповідного розвитку послуг.

Так як академічні бібліотеки мають невід'ємну функцію надання освіти, вони повинні забезпечувати доступ студентам до різноманітних інформаційних ресурсів та послуг як у фізичному, так і у віртуальному просторі. Людей з порушеннями зору у світі налічується близько 1 мільярда осіб, як повідомляється на веб-сайті Всесвітньої організації охорони здоров'я. Всі ці люди стикаються з численними проблемами в цьому світі, у пошуку необхідної їм інформації, доступу до якісної освіти, участі у соціальних заходах, а також у відчутті безпеки та рівному ставленні до них. Студенти з порушеннями зору потребують спеціальних інструментів та певних форматів інформаційних ресурсів для отримання необхідної інформації [1].

Дослідження показують, що доступ до інформаційних ресурсів, використання технологій, а також необхідність отримання альтернативних матеріалів письмових текстів або шрифту Брайля, або аудіотекстів – основні проблеми, з якими стикаються студенти з порушеннями зору. Незважаючи на те, що допоміжні технології допомагають людям з вадами зору читати текст за допомогою комп'ютера або мобільного пристрою читання з екрана, багато веб-сайтів у світі повністю або частково недоступні для людей з вадами зору [1].

Згідно з досліджень, студенти з обмеженими можливостями стикаються з перешкодами у своєму прагненні до освіти по всьому світу. Для прикладу, у дослідженні бібліотечних можливостей країн Африки, зазначається, що з усіх країн Африки тільки Південна Африка має добре розвинену, функціональну бібліотеку для людей з вадами зору, незважаючи на те, що на континенті налічується майже 7 мільйонів сліпих людей [2].

В той час ініціатива Національної бібліотеки Кореї з веб-сервісів для людей з порушеннями зору підвищила рівень інформованості про потреби спеціальних матеріалів у громадських та академічних бібліотеках, після чого багато установ цифровізували бібліотечні ресурси та зробили їх доступними для широкої аудиторії через веб-сайти та спеціальне програмне забезпечення. В результаті користувачі з порушеннями зору можуть отримати доступ до різноманітних електронних ресурсів [3].

Однією з найновіших технологій у галузі бібліотечних послуг для людей з вадами зору є цифрова аудіокнига «Цифрова доступна інформаційна система DAISY». Вона має форму цифрової книги або письмової аудіокниги. Вона обслуговує людей із порушеннями зору чи фізичними вадами чи труднощами у навчанні [4]. Що стосується програми читання з екрану, то вона перетворює електронні файли на аудіофайли, які учень може прослуховувати у будь-який час. Програми обробки текстів легко перетворюють письмові тексти на усні тексти з природними людськими голосами, включаючи Natural Reader, Nuance TALKS. Перешкодою у впровадженні таких систем у бібліотечні установи України може стати нестача програм з підтримкою української мови.

Штучний інтелект беззаперечно відіграє значну роль у покращенні незалежності, доступності та якості життя людей з порушеннями зору. Використовуючи алгоритми та методи ШІ, було розроблено різноманітне апаратне та програмне забезпечення допоміжних технологій, щоб вирішити конкретні проблеми, з якими стикаються люди з порушеннями зору в особистому та професійному житті. Ці інструменти на базі ШІ можуть долати перепони та надавати інноваційні рішення, дозволяючи користувачам із втратою зору брати активну участь у навчальній, робочій та соціальній діяльності. У навчальних бібліотеках ШІ може бути використаний для покращення

доступності бібліотечного простору та підвищення якості обслуговування користувачів із втратою зору при доступі до бібліотечних ресурсів, послуг та інших зручностей.

Наразі існують такі технології, які вже активно впроваджуються у процес бібліотечних послуг для підвищення рівня інклюзивності та підтримки людей з порушенням зору:

Seeing AI: Ця програма розроблена корпорацією Microsoft, щоб допомогти людям з порушенням зору читати друкований текст та розпізнавати інші об'єкти. Воно є комплексним рішенням, що використовує камеру пристрою для надання докладних описів навколишнього середовища користувачам із порушеннями зору. У контексті академічної бібліотеки його можна використовувати для читання різноманітного контенту, включаючи короткі тексти, документи, людей, пейзажі, валюту, світло, кольори та навіть рукописний текст [5].

Envision AI: Ця програма працює на базі ШІ та надає покращену доступність, автономність та зручність для людей з низьким зором та сліпотою, збагачуючи їх повсякденний досвід. Вона використовує сучасні технології розпізнавання тексту, розпізнавання зображень та перетворення тексту на мову, щоб надавати інформацію про навколишнє середовище, об'єкти, текст та багато іншого в реальному часі [5].

Lookout: Google розробила цю програму з головною метою надати негайну підтримку користувачам з порушенням зору шляхом забезпечення розпізнавання об'єктів у реальному часі, сканування документів та допомоги в читанні. Використання можливостей ШІ та комп'ютерного зору забезпечує більш ефективну навігацію у навколишньому середовищі для людей з порушенням зору. Більше того, це дозволяє користувачам захоплювати та чути як короткі текстові уривки, так і довгі документи через сканування та перетворення тексту на усну мову. Крім того, програма оснащена функцією виявлення та звукового сигналу про присутність людей у найближчій обстановці, що збільшує здатність користувачів з порушенням зору ідентифікувати оточуючих [5].

Враховуючи використання різних технологій, що допоможуть створити інклюзивний простір в бібліотеках, бібліотекарі все ж відіграють ключову роль у сприянні соціальної участі та інклюзії для відвідувачів із особливими потребами через використання цифрових інструментів. Дослідження показують, що стовідсотковий відсоток людей з порушенням зору залежать від бібліотечних приміщень та потребують підтримки бібліотечних співробітників для доступу до ресурсів та їх використання для своїх академічних потреб [6]. Бібліотекарі повинні бути готовими прокомунікувати з людиною, та в залежності від її потреб та необхідної послуги допомогти з використанням цифрових інструментів, таких

як комп'ютери, планшети та смартфони, а також програмних додатків та онлайн-платформ.

Сучасні бібліотеки, особливо академічні, стоять перед важливим завданням – адаптацією до потреб усіх верств суспільства, включаючи людей з обмеженими можливостями, зокрема з порушенням зору. Задоволення цих потреб вимагає не просто розширення традиційних послуг, а кардинальної трансформації з використанням новітніх технологій.

Швидкий розвиток технологій та ШІ відкриває різноманітні можливості для покращення доступності інформаційних ресурсів для осіб з порушеннями зору в академічних бібліотеках. Академічна бібліотека відповідає за надання рівних послуг користувачам без дискримінації шляхом створення та впровадження інклюзивних можливостей. Інклюзивна бібліотека – це розумне поєднання сучасних технологій і людського фактора, де цифрові інновації поєднуються з професійною підтримкою, щоб забезпечити доступ до знань для кожного користувача.

Література

1. Abutayeh N., García-orosa B. Emerging services for the visually impaired in academic libraries // *Library Philosophy and Practice*. 2025. № 1. P. 1–12.
2. Rowland W. Library Services for Blind People: an African perspective // *IFLA Journal*. 2008., No. 1 Vol. 34. P. 84–89.
3. Ekwelem V. Library Services to Disabled Students in the Digital Library Services to Disabled Students in the Digital Era: Challenges for Outcome Assessment Era: Challenges for Outcome Assessment // *Library Philosophy and Practice*. 2013. № 1. P. 1–29.
4. Smadi O. The satisfaction level of students with disabilities with library and information services // *International Journal of Education in Mathematics, Science, and Technology*. 2022., No. 2 Vol. 10. P. 436–457.
5. Singh D. Breaking Barriers: AI Tools for Academic Libraries to Improve Equitable Access to Information Resources for Visually Impaired Users // *12th Convention Promotion of Library Automation and Networking in North Eastern Region 2025* / Manipur University. Itanagar, 2025. P. 120.
6. Academic Information Behavior of Visually Impaired Students: A Case Study of Maheshwari School of Blind, Belagavi, Karnataka // *Kelpro Bulletin*, 26 (1) . URL: <https://kelprobulletin.in/files/Kelpro%20Vol.26,%201%20page%20119-131%20Kori.pdf> (viewed on: 12.09.2025).

INCLUSION IN THE DIGITAL AGE: LIBRARY SERVICES FOR PEOPLE WITH VISUAL IMPAIRMENTS

Anastasiia Volkova
Oleksandr Kharakhash
Oksana Syvolap

Scientific and technical library
Odesa National University of Technology

Abstract. *The relevance of meeting the needs of people with visual impairments in academic and public libraries is revealed. Modern technologies and tools are listed, in particular programs based on artificial intelligence (DAISY, Seeing AI, Envision AI, Lookout), which are used to expand access to information resources. The key role of librarians in ensuring the effective use of these technologies is emphasized.*

Keywords: *inclusion, digital inclusion, library services, visual impairment, artificial intelligence, accessibility, technologies, academic libraries.*

DIGITAL TOOLS AND CRITICAL THINKING: ENHANCING INFORMATION LITERACY COMPETENCIES

Tetiana Holovach
Department of Language Training
Lviv State University of Internal Affairs

Abstract. *This study examines the integration of digital tools and critical thinking in enhancing information literacy competencies among students in contemporary educational environments. Through a comprehensive review of current research, the paper analyzes the relationship between technological proficiency and analytical reasoning skills in digital learning contexts. The research reveals that well-designed educational programs combining digital tool utilization with explicit critical thinking instruction produce significant improvements in students' ability to evaluate information, assess source credibility, and synthesize complex ideas from multiple sources. Key challenges identified include the digital divide, rapid technological change, and the proliferation of misinformation in digital environments. However, emerging opportunities through personalized learning systems, collaborative platforms, and innovative assessment methods demonstrate significant potential for advancing information literacy education. The findings suggest that successful implementation requires strategic pedagogical approaches, ongoing faculty*